

Karkas

Femke Schavemaker

Nijgh & Van Ditmar

ISBN 978 90 388 0145 2

€ 19,99

Karkas is de debuutroman van Femke Schavemaker. Karkas vertelt het verhaal van Nora van Middelaar. Nora weet dat ze een profeet is, maar ze weet ook dat dat ze dat beter voor zich kan houden. We volgen Nora van haar vijftiende tot haar dertigste. Zij beleeft hoge pieken en diepe dalen en krijgt de diagnose 'manisch depressief'. Met de diagnose komen ook de medicijnen en therapie.

Nora besluit te stoppen met de medicijnen en de therapie en gaat leven volgens een zelf ontworpen systeem van strikte regels en regelmaat. Nora leidt een ogenschijnlijk succesvol leven, maar heeft zelf het idee geen deel uit te maken van de werkelijkheid. Karkas is vlot geschreven en je zit meteen in het verhaal. Je volgt Nora in haar donkere periodes en je voelt als lezer bijna hoe Nora zich moet voelen als de manie door haar hoofd raast.

Karkas laat je als lezer niet onberoerd, als je eenmaal in het verhaal zit is het bijna onmogelijk om het boek weg te leggen. Je wilt weten hoe het afloopt. Ook als je als lezer weet hoe het afloopt blijf je in verwarring achter.

Via de website van Femke Schavemaker is veel te vinden over Karkas en natuurlijk over Femke Schavemaker zelf. Het blijkt dat Karkas sterk autobiografisch is. In een interview met NRC lees ik het volgende. *Ze brengt de disclaimer te berde voor ik het kan doen: de ontkenning van een bipolaire stoornis en het staken van de medicatie zijn onderdeel van de stoornis. Femke Schavemaker weet dat een pillenstop „omstreden” is en voor artsen een „no go”. Ze raadt ook niemand aan te doen wat zij doet. „Want ik heb niet een heel tof leven ofzo.”*

Wim van Amelsfoort

Gedachten op Rijn

Jo Beurskens

Uitgeverij Lecturium

ISBN 9789048441648

€ 14,95 euro

Gedachten op Rijn is een goed gekozen titel voor de dichtbundel van Beurskens. Het is een verzameling korte gedichten, dikwijls op voor de hand liggend rijm. De thema's die veelvuldig onderwerp zijn van de 'gedachtgedichten' zijn manische depressiviteit en religie. Persoonlijk weten ze mij slechts zelden te raken.

De gedichten die mij in deze bundel het meest aanspreken, zijn die die gaan over alledaagse dingen en ontwapenend eenvoudig zijn. Drie stuks die dit illustreren, zijn:

Schoonheid

uiterlijke schoonheid kent zijn tijd
zij is vluchtig, altijd in strijd
waar het strakke kontje loopt
de blik van mannen koopt
met ijdelheid en trots
wordt gebeden en gehoopt
zo'n lichaam, zo'n lijn
zou verdorie voor altijd
voor eeuwig moeten zijn

Struikelen

als je struikelt in 't leven
is dat om 't even
elk struikelblok is er enkel voor jou
je leert te nemen en te geven

de leer van de plicht
geeft meer weten en meer zicht
de leer van de deugd
geeft eeuwig leven, veel meer licht

Toontje 3

Staartjes Aad van Sesamstraat
had broodjes voor lenemienie
Maar uit principe at lenemien
noot broodjes met Sesamzaad

Ton Stassen

Het Kwaad Congres van de Stichting Psychiatrie en Filosofie

Lezing Nelleke Nicolai, 9 februari 2017, Nieuwe Kerk Amsterdam

Nelleke Nicolai

De Stichting Psychiatrie en Filosofie organiseert congressen over het grensgebied van de psychiatrie en filosofie. Daarmee wil zij 'het armoediger worden' van de psychiatrie tegengaan. Met armoediger wordt bedoeld dat de psychiatrie zich steeds meer bezighoudt met dsm-5 classificaties, protocollen en neurobiologie. Stofjes, afwijkingen in de hersenen, genen, enz. worden in verband gebracht met psychiatrische stoornissen, maar dit heeft nog maar weinig bijgedragen aan effectievere behandelingen. Filosofie en psychoanalyse kunnen een deel van die leemte vullen.

Het congres dat ik bijwoonde ging over Het Kwaad. Er werd veel gesproken over de Holocaust en genocides. Dit is Het Kwaad in het groot. In dit verslag zal ik inzoomen op Het Kwaad in het klein, namelijk in de spreekkamer van de psychiater. Daar ging de lezing van Nelleke Nicolai, psychiater en psychoanalytica, over. Zij had het zowel over slachtoffers als over daders. Daders voelen zich vaak niet schuldig, terwijl een slachtoffer van bijvoorbeeld seksueel misbruik onherkenbaar verandert. Mensen gaan 'voor een stukje dood'. Zij worden 'tot een ding gemaakt'. Een dergelijk trauma kan het idee van een rechtvaardige samenleving volledig laten instorten.

Het idee dat slachtoffers zich liever in stilte hullen, is niet waar. Slachtoffers willen wél praten, maar er is vaak niemand die luistert. Trauma's kunnen ook stilzwijgend overgedragen worden van generatie op generatie. Er zijn zelfs kinderen van ouders die een ernstig trauma hebben meegemaakt die dromen over het trauma, zonder dat hun ouders daar iets over vertelden. Nicolai noemde dit 'schaduwen van onbewust weten'.

Het zijn vaker daders die willen zwijgen. Nicolai gaf een voorbeeld van een patiënte die gebukt ging onder de last van familiegeheimen zonder dat zij precies wist wat er gebeurd was. Haar ouders waren een nieuw leven begonnen en hadden de beste bedoelingen toen zij ervoor kozen om hun geschiedenis voor hun kind verborgen te houden. Toen de patiënte per ongeluk de waarheid ontdekte, was dit een enorme schok. Haar vader had tijdens de tweede wereldoorlog de vreselijkste gruweldaden begaan. Toch pakte dit voor de patiënte goed uit. Zij kon zich daardoor op een positieve manier van haar vader onderscheiden en dit bevorderde het ontwikkelen van een eigen identiteit.

Het kan helaas ook zo zijn dat het slachtoffer zich identificeert met de dader. Dit zie je bij mensen die als kind mishandeld werden en hun eigen kinderen ook mishandelen. Maar vaak richten mensen deze agressie op zichzelf. Zelfbeschadiging en zelfmoordneigingen zijn daar voorbeelden van. Deze mensen hebben het idee overgenomen dat alles kapot moet, ook zichzelf. Een patiënte die vroeger door haar vader een duivels kind werd genoemd, zag zichzelf nog steeds als een duivels kind. Maar het weten waarom de vader dit gedaan had, namelijk dat hij deed wat hem werd aangedaan, maakte het voor de patiënte alleen maar moeilijker. Haar vader was dader en slachtoffer tegelijk en dat leidde bij haar tot innerlijke conflicten.

Toch is er hoop. Trauma's, zelfs die al generaties meegedragen worden, kunnen nog steeds verwerkt worden. Mensen kunnen herstellen door erover te praten. De Amerikaanse historicus en holocaustdeskundige Timothy Snijders geeft zelfs het advies om kleinkinderen van oorlogsmisdadigers en kleinkinderen van slachtoffers samen te brengen. Zo leren zij hun geschiedenis vanuit elkaars perspectief te bekijken en kunnen zij hun persoonlijke bagage een plek geven.

Nicolai ging ook nog in op de rol van de omgeving en de psychiater. Omstanders die iets slechts zien gebeuren, kunnen ervoor kiezen om wel of niet in te grijpen. Helaas is het zo dat hoe meer mensen getuige zijn van die daad, hoe minder actie zij ondernemen. Omstanders kijken weg en psychiaters doen dat soms ook. Zij willen 'de vertrouwensband met de patiënt niet in gevaar brengen'. Nicolai is daar faliekant tegen. Als een psychiater niet afkeurt wat iemand gedaan heeft of wil gaan doen, kan dit worden opgevat als stilzwijgend goedkeuren. En volgens Nicolai moet een psychiater ook zo vroeg mogelijk ingrijpen, bijvoorbeeld als een kind gepest wordt. Een andere spreker beaamde dit en noemde het voorbeeld van een therapeut die de school inlichtte toen hij hoorde hoe ver het pesten daar ging. De school had niets in de gaten, maar kon de informatie van de therapeut niet naast zich neerleggen en wegglijden.

Ook buiten de spreekkamer moeten psychiaters hun verantwoordelijkheid nemen, voegden de volgende sprekers daaraan toe. De psychiatrie heeft haar blikveld te veel versmald. Over terroristisch geweld en de opmars van het rechtspopulisme zwijgen psychiaters in alle talen. Hebben we dan niets van het verleden geleerd?

Chantal Caes